

УДК: 330.101

DOI: 10.18524/2413-9998/2019.3(43).183653

В. Ю. Медвідь,

доктор економічних наук, професор кафедри економіки,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна, 40000
e-mail: viktoriya.medved.snau@gmail.com

І. Є. Бузовська,

магістрант
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна, 40000
e-mail: irabuzovskaya@gmail.com

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті наголошено на активізації системних досліджень у напрямку обґрунтування методики оцінювання конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в розрізі регіонів України та формування матриці лідерів та аутсайдерів. Запропонована методика оцінки ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в регіональному розрізі здійснювалась на основі використання загальних (випуск продукції сільського господарства, продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, посівні площі сільськогосподарських культур, капітальні інвестиції в сільське господарство) та часткових (урожайність зернових і зернобобових культур, урожайність буряків, урожайність соняшнику, середньодобовий приріст ВРХ, середній удій молока від 1 корови) показників. На основі отриманих розрахунків сформовано матрицю лідерів та аутсайдерів аграрного сектору економіки регіонів України. На основі проведених досліджень здійснено спробу розробити механізм досягнення конкурентних переваг, який може вміщувати в себе окремі елементи організаційного, стимулюючого, підтримуючого та результируючого впливу, кожен з яких має свої методи досягнення.

Ключові слова: конкурентний статус; конкурентні переваги; ефективність; регіон; аграрний сектор економіки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розробка сучасної стратегії аграрної політики з урахуванням пріоритетнос-

ті національних інтересів вимагає оцінювання такої об'єктивної реальності суспільного, економічного та культурного життя, як глобалізація. Для вітчизняного сільського господарства небезпека глобалізації виявляється не лише з причини його інноваційної відсталості, а й через природно-кліматичні умови господарювання, невідповідність стандартів якості і безпеки агропродовольчої продукції світовим та європейським вимогам, не адаптованість організаційно-економічних форм аграрних підприємств до типових європейських структур, відсутність державної політики сільського розвитку тощо. Тому активізація системних досліджень у напрямку обґрунтування методики оцінювання конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в розрізі регіонів України та формування матриці лідерів та аутсайдерів є актуальною науковою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед тих, хто об'єктивно оцінює глобалізаційну парадигму розвитку аграрного сектору, дослідження теоретичних проблем конкуренції, конкурентних стратегій, конкурентоспроможності та конкурентних переваг з урахуванням міжнародного поділу праці слід відмітити таких, як М. Портер [1], Чорна Р. М. [2], Колеватова А. В. [3], Патица Н. І. [4] та ін. Методичний підхід до визначення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки розглядали А. В. Кваско [5], Герасименко Ю. В. [6], Тарнавська Н. П. [7], Семенова Л. Ю. [8], а також питання рейтингування регіонів за рівнем конкурентоспроможності аграрного сектору економіки розглядали Запотоцький С. П. [9], Гейман О. А., Крупа О. М. та ін. Разом з тим, залишається низка невирішених питань, що стає підґрунтям для подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є удосконалення методичного інструментарію оцінювання конкурентного статусу та визначення конкурентних переваг аграрного сектору. Поставлена мета зумовила необхідність активізації системних досліджень у напрямку обґрунтування методики оцінювання конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в розрізі регіонів України та формування матриці лідерів та аутсайдерів шляхом застосування методів з розподілом показників на загальні та часткові.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день можна відмітити відсутність однозначних підходів до методології дослідження конкурентного статусу аграрного сектору та визначення ряду показників, за якими він може бути оцінений.

Основним інструментом оцінки рівня конкурентоспроможності аграрного сектору є обґрунтування можливих методів її аналізу та оцінки. Формування системи оціночних показників, яка включає перелік основних критеріїв, кількісних та якісних, дає можливість зробити оцінку конкурентоспроможності та визначення конкурентного статусу аграрного сектору.

Так, кількісні методи пов'язані здебільшого з розрахунком відносних величин (індексів, коефіцієнтів), що визначають рівень ключових показників за окремими аспектами конкурентоспроможності (сферами діяльності), і їхнім подальшим об'єднанням у групові та інтегральні показники [5, с. 113]. Якісні методи переважно мають низький ступінь математичної формалізації, їм притаманна трудомісткість реалізації та дискретність оцінки. При цьому останні не дають можливості використовувати оцінку конкурентоспроможності в процесі аналізу та визначення пріоритетних напрямів посилення конкурентних позицій на ринку [8]. Матричні методи передбачають використання матриці – таблиці впорядкованих за рядками та стовпцями елементів. Індексні методи – це розрахункові, кількісні методи, пов'язані з визначенням одиничних індексів (коефіцієнтів) за ключовими показниками й аспектами діяльності та їх зведенням до інтегрального показника. графічні методи використовують у побудові багатокутника конкурентоспроможності або радіальної діаграми. їхніми перевагами є простота та наочність. Однак графічний метод не враховує різну вагу факторів конкурентоспроможності і не дає змоги визначити рівень узагальненого критерію конкурентоспроможності, а застосування великої кількості характеристик може нівелювати його наочність [6]. Загалом в якості базових рівнів для дослідження конкурентних переваг розглядаються: світові, національні та галузеві нормативи; показники провідних підприємств-лідерів; критичні рівні індикаторів, при яких аграрний сектор стає конкурентоспроможним.

Найбільш економічно обґрунтованим методом оцінки рівня конкурентоспроможності є матричний метод, перевагою якого є те, що він враховує не тільки абсолютне значення показників, які порівнюються, але і їх близькість до найкращого (еталонного) значення. «Регіоном-еталоном» є регіон, у якого всі показники ідеальні. Отримані результати за даним методом дають можливість одержати комплексний результат оцінки рівня конкурентоспроможності регіону та визначити його конкурентний статус.

Етапи матричного методу наступні:

- складання матриці одиничних показників для проведення порівняння з конкурентами;
- виділення найкращого значення окремого оцінюючого показника із даної сукупності регіонів України та присвоєння йому еталонного значення;
- визначення відхилення від еталонного значення показника по всіх досліджуваних областях;
- визначення місця регіону у конкурентній боротьбі.

Найвищий рівень конкурентоспроможності буде у регіону з найвищим значенням узагальнюючого показника [8].

Оцінка ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в регіональному розрізі може здійснюватися на основі використання деякого набору показників (загальних та часткових).

До загальних показників, що характеризуються рівень розвитку аграрного сектору в регіоні, можна віднести наступні: випуск продукції сільського господарства, продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, посівні площі сільськогосподарських культур, капітальні інвестиції в сільське господарство.

До часткових показників можуть бути віднесені: урожайність зернових і зернобобових культур, урожайність буряків, урожайність соняшнику, середньодобовий приріст ВРХ, середній удій молока від 1 корови.

Для оцінки ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки використано методику, яка полягає у наступному: на першому

етапі, розраховуємо відносні показники за загальними та частковими значеннями, розраховані з урахуванням співвідношення значень питомих показників регіону попереднього періоду за відповідними регіоно-роками; на другому етапі, для кожної оцінки загальних та часткових показників визначені зведені показники за допомогою використання середньої геометричної (обчислюється як корінь n-ого ступеня з утворення окремих відносних показників) даних відносних індикаторів за відповідними регіоно-роками.

Загальний знаменник відносних показників (ланцюгових індексів) загальної ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в регіональному розрізі (формула 1):

$$Zn = \sqrt[n]{I_{e_1} * I_{nn_2} * I_{nk_3} * I_{ki_4} * \dots * I_{k_n}} \quad (1)$$

де:

I_{e_1} – ланцюгові індекси випуску продукції сільського господарства, од; I_{nn_2} – ланцюгові індекси продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах, од.; I_{nk_3} – ланцюгові індекси площ сільськогосподарських культур, од.; I_{ki_4} – ланцюгові індекси капітальних інвестицій в сільському господарстві, од.

Для розрахунку зведених (інтегральних) показників часткової ефективності використання конкурентних переваг було використано формулу середньої геометричної (формула 2).

$$Чп = \sqrt[n]{I_{uz_1} * I_{ucb_2} * I_{uc_3} * I_{np_4} * I_{umol_5} * \dots * I_{k_n}} \quad (2)$$

де:

I_{uz_1} – ланцюгові індекси урожайності зернових та зернобобових культур; I_{ucb_2} – ланцюгові індекси урожайності цукрових буряків; I_{uc_3} – ланцюгові індекси урожайності соняшнику; I_{np_4} – ланцюгові індекси середньодобового приросту ВРХ; I_{umol_5} – ланцюгові індекси середнього річного удою молока від 1 корови.

На основі статистичної звітності проаналізувавши відносні показники виробництва сільськогосподарської продукції, бачимо,

що за досліджуваний період в групі лідерів перебували Хмельницька (2014 р.; 2017 р.), Запорізька (2015 р.), Луганська області (2016 р.). В групу аутсайдерів, як правило потрапляли промислові регіони Луганська (2014 р.), Донецька (2015 р.), а також Закарпатська (2016 р.), Полтавська (2017 р.) області. Перебування у групі аутсайдерів Донецької та Луганської області у 2014-2015 рр. пов'язано, перш за все, з воєнним конфліктом та окупацією частини території зазначених областей. При чому, було визначено, що найбільший діапазон розбіжностей в мінімальних та максимальних темпах приросту виробництва сільськогосподарської продукції спостерігався в 2015 році (рис.1).

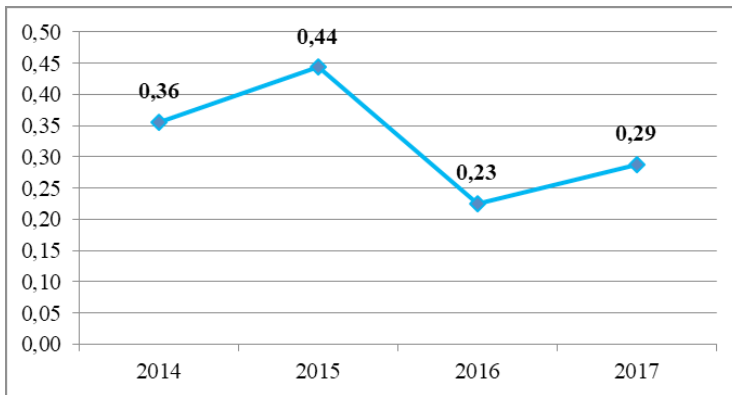

Рис. 1 Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів виробництва сільськогосподарської продукції, од.

Джерело: розроблено авторами.

Наступним показником дослідження було визначено продуктивність праці. Продуктивність праці визначають як здатність конкретної праці виробляти певну кількість матеріальних благ (продукції) за одиницю робочого часу, як ступінь плодотворності, здатності конкретної робочої сили виробляти споживчі цінності чи виконувати будь-яку корисну роботу. Продуктивність праці в широкому плані виступає критеріальним вимірником ефективності та інтенсифікації суспільного виробництва, тоді як

ефективність праці виражає рівень ефективності та інтенсифікації конкретних видів праці [2]. Аналітичні показники дозволили зробити наступні висновки: лідерами продуктивності праці за відповідними регіоно-роками були Донецька (2014 р.), Луганська (2016 р.), Закарпатська (2015 р.) та Чернівецька (2017 р.) області; аутсайдерами були визначено Івано-Франківську (2014 р.; 2016 р.), Луганську (2015 р.) та Кіровоградську (2017 р.) області (рис. 2).

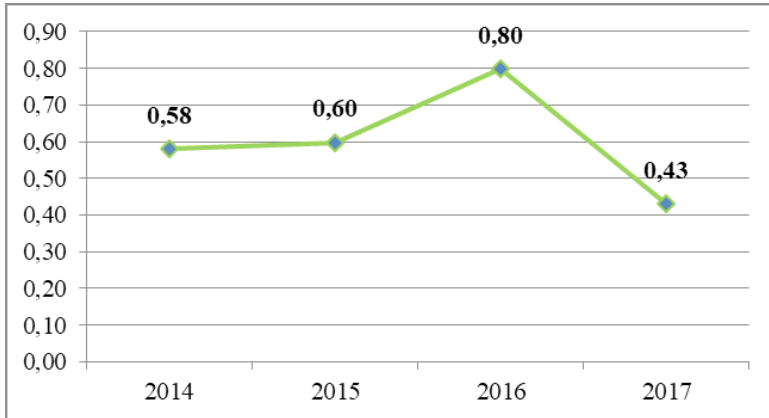

Рис 2. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах, од.
Джерело: розроблено авторами.

Аналіз загальних показників також потребує акценту уваги на тенденціях зміни посівних площ сільськогосподарських культур за досліджуваний період.

Так, згідно з одержаними результатами максимальне відносне значення даного показника спостерігалось у Івано-Франківській (2014 р.), Чернігівській (2015 р.), Львівській (2016 р.) та Житомирській (2017 р.) областях. В групу аутсайдерів потрапили східні регіони Луганська (2014 р.), Донецька (2015 р.), а також Херсонська (2016 р.) та Закарпатська (2017 р.) області. Найбільший діапазон розбіжностей в мінімальних та максимальних темпах приросту посівних площ сільськогосподарських культур спостерігався в 2015 році (рис. 3).

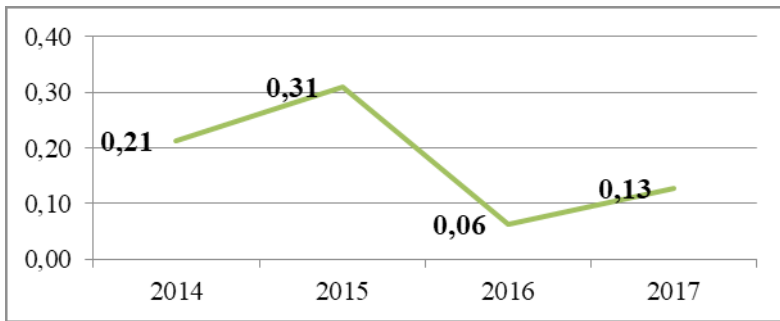

Рис. 3. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів посівних площ сільськогосподарських культур, од.

Джерело: розроблено авторами.

Одним із визначальних показників, що характеризує ступінь інтеграції у світове господарство є прямі іноземні інвестиції. В Україні це є визначальною передумовою розвитку національної економіки та важливим індикатором умов підприємницької діяльності, саме тому виникає необхідність зосередити увагу на питаннях іноземного інвестування. Особливої гостроти проблеми іноземного інвестування набувають саме зараз, коли українське суспільство, а не лише національна економіка, опинилось у стані загострення та поглиблення кризових явищ [3]. Прямі іноземні інвестиції заохочують експорт країни, дають змогу підприємству розширити свою мережу збуту і таким чином розширити асортимент товарів, які продаються на закордонних ринках, більшою мірою, ніж якби вся торгівля здійснювалася через експорт. За період 2010–2017 рр. обсяги ПІІ у сільське господарство України були дуже незначними, їх частка в загальних обсягах ПІІ в Україні становила 1,72–1,33 %. При чому за аналізований період сума іноземних інвестицій в сільському господарстві зменшилась на 25 %, що говорить про значний відтік іноземного капіталу з галузі.

В свою чергу, це свідчить про те, що рівень привабливості сільського господарства України для іноземних інвесторів досить низький: високі інвестиційні ризики, недостатня прибутковість на вкладений капітал. У першу чергу їх цікавлять підприємства, які

можуть забезпечити за короткий час повернення вкладеного капіталу з отриманням найбільшого прибутку. З огляду на це, більш перспективними в українській економіці для них є не виробництво сільсько-господарської продукції, а її переробка [4].

Розгляд капітальних інвестицій в сільське господарство в розрізі регіонів дозволяє зробити наступні висновки: першість в сумі капітальних інвестицій одержали Одеська (2014 р.), Волинська (2015 р.), Луганська (2016 р.) та Рівненська (2017 р.) області. Мінімальну кількість капітальних інвестицій в сільське господарство мали Донецька (2014 р.), Чернівецька (2015 р.), Івано-Франківська (2016 р.) та Луганська (2017 р.) області. Відмітимо, що найбільший діапазон розбіжностей в мінімальних та максимальних темпах приросту капітальних інвестицій в сільське господарство спостерігався в 2016 році.

Важливу роль у виявленні тенденцій динаміки обсягів та структурних змін в українській зовнішній торгівлі сільськогосподарською продукцією, відіграють показники експорту-імпорту. Так, лідерство у топ-10 найбільших імпортерів української агропродукції вже третій рік поспіль утримує Індія. При цьому частка Індії у вітчизняному експорті агропродовольства в 2017 році становила майже 10%. Основними споживачами вітчизняної сільгосппродукції також стали Китай, Нідерланди, Іспанія, Єгипет, Туреччина, Італія, Німеччина, Польща та Саудівська Аравія. Ці десять країн за минулий рік сформували для вітчизняних експортерів агропродовольства трохи більш як 50 % валютних надходжень [10]. Проте, відсутність в офіційній статистичній інформації експортно-імпоротної сільськогосподарської діяльності в розрізі регіонів за відповідним видом економічної діяльності не дозволяє врахувати цей показник серед загальних.

Таким чином, якщо вивести загальний знаменник відносних показників (ланцюгових індексів) загальної ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в регіональному розрізі (формула 1), то можна виокремити декілька груп регіонів, де він був максимальним чи мінімальним за майже весь досліджуваний період. Зокрема, до лідерів входять Вінницька, Волинська, Житомирська, Запорізь-

ка, Львівська, Одеська області. В групу аутсайдерів потрапили Закарпатська, Луганська та Черкаська області (табл. 1).

На наступному етапі дослідження визначимо часткові показники ефективності використання конкурентних переваг. Так, ключовими продуктами вітчизняного аграрного експорту традиційно є зернові культури, олія, насіння олійних культур, на які припадає близько 80 % його вартісних обсягів. Саме зосередження уваги на таких часткових показниках, як урожайність зернових та зернобобових, соняшнику та буряку, дозволить максимально можливо оцінити конкурентний потенціал країни в галузі рослинництва. Однією з найважливіших галузей тваринництва в Україні є м'ясо-молочне скотарство, яке поширено на практично всій території регіонів. У відповідності до означеної логіки дослідження, доцільно врахувати у групу часткових показників середньодобовий приріст ВРХ та середній удій молока від 1 корови.

Першим із розрахованих часткових показників є урожайність зернових та зернобобових культур. По даному аспекту дослідження можна виділити Луганську (2014 р.), Херсонську (2015 р.), Вінницьку (2016 р.) та Чернівецьку (2017 р.) області, які зайняли лідерські позиції. Мінімальна урожайність зернових була відмічена у Дніпропетровській (2014 р.) та Полтавській (2017 р.) областях. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів урожайності зернових та зернобобових культур представлений на рис. 4.

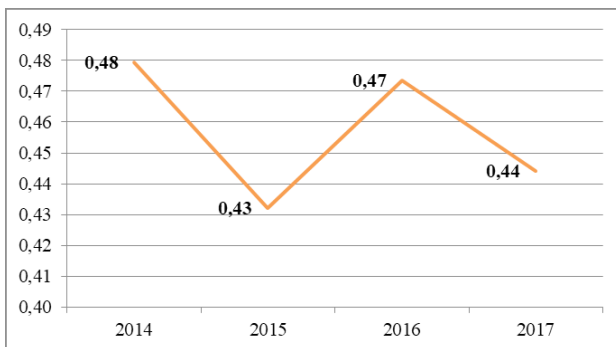

Рис. 4. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів урожайності зернових та зернобобових культур, од.

Джерело: розроблено авторами.

По урожайності буряків впевнено лідирують західні регіони, а саме: Івано-Франківська (2014 р.), Тернопільська (2017 р.), а також Чернігівська (2015 р.) та Харківська (2016 р.) області. Найнижчі показники урожайності спостерігаються в: Луганській (2014 р.), Чернівецькій (2015р.), Чернігівській (2016 р.) та Харківській (2017 р.).

Щодо відносних показників по урожайності соняшнику, то прослідковується лідерство західних регіонів, зокрема Волинська (2014 р.), Чернівецька (2016 р.), Тернопільська (2017 р.) та Херсонська (2015 р.) області. До групи аутсайдерів входять регіони південної та східної України, а саме Херсонська (2014 р.), Миколаївська (2017 р.) та Луганська (2015 р.) та Дніпропетровська (2016 р.) області (рис. 5).

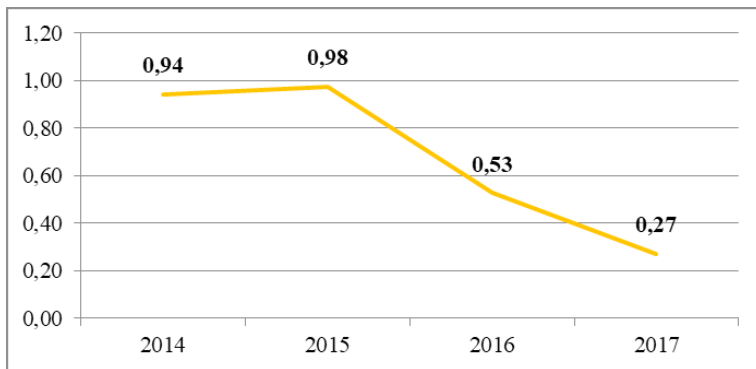

Рис. 5. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів урожайності соняшнику, од.

Джерело: розроблено авторами.

За розрахунками відносних показників середньодобового приросту ВРХ першість впевнено займають регіони центральної України: Вінницька (2014–2015 рр.), Житомирська (2016 р.), Київська (2017 р.) області. В групу аутсайдерів потрапляє Луганська (2014 р.; 2015 р.; 2017 р.) та Закарпатська (2016 р.) області (рис. 6).

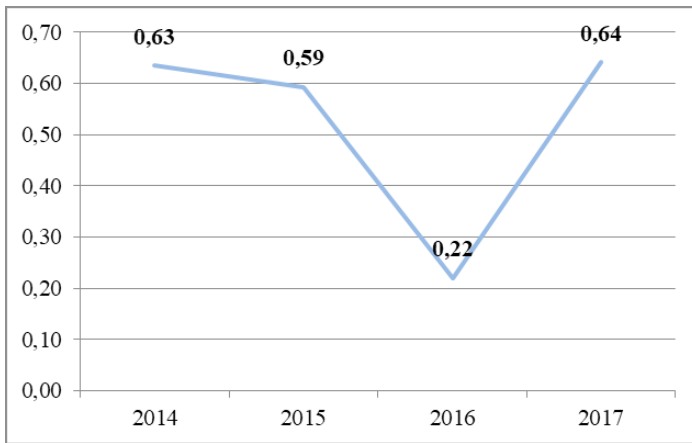

Рис. 6. Діапазон розбіжностей зміни ланцюгових індексів середньодобового приросту ВРХ, од.

Джерело: розроблено авторами.

Розрахунки відносних показників по середньому удою молока від 1 корови показали, що в лідерах опинились Донецька (2016 р.; 2017 р.), Полтавська (2014 р.) та Чернівецька (2015 р.) області. Мінімальні результати одержали промислові регіони Донецька (2014 р.), Дніпропетровська (2017 р.) області та Закарпатська область (2015 р.; 2016 р.). Відобразимо одержані результати (зведені показники) загальної ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору в табл. 1.

Згідно з наведеними даними, що характеризують зведені показники часткової ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в розрізі регіонів, розраховані на основі середньої геометричної, в Україні, є лише одна область де цей показник краще середнього по країні, Волинська область. Також, до групи лідерів з максимальним значенням оцінки часткових показників майже за весь період (75 % значень) можна віднести Чернівецьку, Вінницьку, Тернопільську та Херсонську області. До аутсайдерів потрапили Дніпропетровська, Луганська та Закарпатська області.

Таблиця 1

Зведені показники загальної ефективності використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в розрізі регіонів, од.

Регіони	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
	Зведені показники загальної ефективності використання конкурентних переваг					Зведені показники часткової ефективності використання конкурентних переваг				
Україна	1	1,10	1,48	2,20	0,80	1	1,04	1,00	1,06	0,96
Вінницька	1	1,55	1,21	2,22	0,89	1	1,11	0,95	1,15	0,97
Волинська	1	1,55	2,87	1,19	1,15	1	1,21	1,04	1,06	1,02
Дніпропетровська	1	1,13	1,48	2,62	0,75	1	0,89	1,10	1,00	1,01
Донецька	1	0,49	0,60	2,57	0,99	1	1,00	0,88	1,11	1,01
Житомирська	1	1,15	1,36	2,65	1,14	1	1,05	0,97	1,11	0,96
Закарпатська	1	1,02	2,17	1,51	0,62	1	1,04	1,00	1,05	1,04
Запорізька	1	1,16	2,67	2,60	0,74	1	0,98	1,08	0,97	0,96
Івано-Франківська	1	0,87	2,73	0,41	1,21	1	1,17	0,98	1,07	1,05
Київська	1	1,26	1,50	1,79	0,73	1	1,05	0,94	1,03	0,94
Кіровоградська	1	1,13	1,39	2,59	0,47	1	0,98	1,00	1,06	0,92
Луганська	1	0,38	0,81	9,52	0,49	1	0,94	0,80	1,14	0,82
Львівська	1	1,29	1,38	2,56	1,01	1	1,05	1,03	1,02	0,99
Миколаївська	1	1,10	1,93	2,70	0,61	1	0,94	1,06	1,03	0,88
Одеська	1	1,54	1,25	3,53	0,81	1	0,93	1,00	1,07	0,97
Полтавська	1	0,77	1,56	2,30	0,60	1	0,94	1,06	1,04	0,85
Рівненська	1	1,52	1,38	1,57	1,66	1	1,00	1,03	1,08	0,99
Сумська	1	1,49	1,46	1,75	0,83	1	1,09	1,01	1,00	0,99
Тернопільська	1	0,93	1,26	2,56	1,10	1	1,15	1,00	1,03	1,08
Харківська	1	1,09	1,85	2,33	0,65	1	1,02	0,97	1,10	0,85
Херсонська	1	1,50	2,33	2,01	0,92	1	0,99	1,16	1,02	0,96
Хмельницька	1	1,34	1,34	1,56	1,22	1	1,17	0,95	1,05	1,06
Черкаська	1	1,15	1,34	1,85	0,60	1	1,00	0,99	1,01	0,91
Чернівецька	1	1,42	0,76	1,14	0,98	1	1,05	0,93	1,08	1,01
Чернігівська	1	0,92	1,67	2,09	1,20	1	1,03	1,03	1,01	0,99

*напівжирним шрифтом виділено регіони з максимальними значеннями показника;

**курсивом виділено регіони з мінімальними значеннями показника

Джерело: сформовано авторами на основі [10].

Висновки та пропозиції. Таким чином, одержані аналітичні розрахунки дозволяють формувати загальне уявлення про ефективність використання конкурентних переваг та визначення конкурентного статусу аграрного сектору економіки в розрізі регіонів. Оскільки окремі регіони потрапляють то в лідери то в аутсайдери, що свідчить про неефективну політику держави щодо сприяння конкурентоспроможності аграрного сектору. Подальші

наукові дослідження будуть спрямовані на формування дієвого механізму досягнення конкурентних переваг, який може вміщувати в себе окремі елементи організаційного, стимулюючого, підтримуючого та результуючого впливу, кожен з яких має свої методи досягнення конкурентних переваг аграрного сектору економіки. Так, фінансовий блок економічного механізму досягнення конкурентних переваг є найбільш важливим з усіх можливих блоків зазначеного механізму. Фінансове забезпечення передбачає перш за все створення спеціальної фінансової структури, перебуває під контролем і в підпорядкуванні місцевих органів виконавчої влади [10]. Стимулюючий блок призначений для формування матеріальної зацікавленості учасників даного процесу в реалізації запропонованих самими або запропонованих ним проєктів або заходів. Зовнішнє стимулювання разом із внутрішньою мотивацією являє собою єдиний контур позитивного впливу на учасників реалізації поставлених цілей розвитку аграрного сектору. Стимулювання має цільову спрямованість та раціональне розміщення і спеціалізацію аграрного виробництва відповідно до природно-кліматичних умов, що дозволить певною мірою забезпечувати підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору регіонів. Підтримуючий блок механізму призначений для забезпечення сталого, збалансованого і соціально орієнтованого розвитку аграрного сектору економіки. Соціально-орієнтований розвиток має сприяти попередженню занепаду сільських поселень та формуванню середнього класу на селі через забезпечення зайнятості сільського населення у сільськогосподарській діяльності та підвищення їх доходів. Результуючий блок механізму (моніторинг) призначений для відстеження й оцінки вирішення пріоритетних завдань, що сформували єдиний каркас можливої системи досягнення конкурентних переваг аграрного сектору. Необхідність наявності такого блоку в механізмі пояснюється тим, що оцінці мають піддаватися всі завдання з таким розрахунком, щоб побачити не лише зміни витрат, зазначених у процесі їх вирішення, але і шлях (час) досягнення поставлених стратегічних цілей [10].

Таким чином, такий механізм має сприяти формуванню конкурентних переваг регіонів України з метою покращення або ж підтримання свого конкурентного потенціалу та статусу. Вважаємо, що подальша інституційна трансформація українського аграрного сектора має сприяти його стабілізації, підвищити рівень захищеності щодо впливу негативних факторів. В Україні є всі шанси перетворитися на стабільну державу, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє.

Список використаної літератури

1. Портер М. Конкурентна перевага: як досягти високого результату і забезпечити його стійкість : монографія. Москва : Альпіна Паблішер, 2008. 454 с.
2. Чорна Р. М. Продуктивність праці у сільському господарстві як основний чинник, що визначає науково-технічний прогрес галузі. *Науково-практичний збірник Продуктивність агропромислового виробництва. Сер. Економічні науки.* 2013. Вип. 23. С. 126-133.
3. Колєватова А. В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 1080-1084.
4. Патики Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції : практика та досвід.* 2018. Вип. 5. С. 26-31.
5. Кваско А. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності. *Наукові записки.* 2017. Вип. 1 (54). С.111-118.
6. Герасименко Ю. В., Сімоник Л. С. Конкурентоспроможність підприємств АПК: поняття, механізм управління та методи оцінки. *Молодий вчений.* 2018. Вип. 11 (63). С. 1091-1094.
7. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с.
8. Семенова Л. Ю. Методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економічні науки.* 2011. № 3. URL : [http:// www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/41.pdf](http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/41.pdf) (дата звернення 17.06.2019).
9. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: суспільно-географічні засади формування: монографія. Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. 424 с.
10. Економічна діяльність. *Статистичний збірник.* 2013-2017. URL : www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення 18.06.2019).

Стаття надійшла 11.09.2019

В. Ю. Медведь,

доктор экономических наук,
профессор кафедры экономики
Сумский национальный аграрный университет
ул. Герасима Кондратьева, 160, г. Сумы, Украина, 40000
e-mail: viktoriya.medved.snau@gmail.com

И. Е. Бузовская,

магистрант
Сумский национальный аграрный университет
ул. Герасима Кондратьева, 160, г. Сумы, Украина, 40000
e-mail: irabuzovskaya@gmail.com

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСА И ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

В статье сделан акцент на активизации системных исследований в направлении обоснования методики оценки конкурентоспособности аграрного сектора экономики в разрезе регионов Украины и формирование матрицы лидеров и аутсайдеров. Предложена методика оценки эффективности использования конкурентных преимуществ и определение конкурентного статуса аграрного сектора экономики в региональном разрезе осуществлялась на основе использования общих (выпуск продукции сельского хозяйства, производительность труда в сельскохозяйственных предприятиях, посевные площади сельскохозяйственных культур, капитальные инвестиции в сельское хозяйство) и частичных (урожайность зерновых и зернобобовых культур, урожайность свеклы, урожайность подсолнечника, среднесуточный прирост КРС, средний удой молока от 1 коровы) показателей. На основе полученных расчетов сформирована матрица лидеров и аутсайдеров аграрного сектора экономики регионов Украины.

Ключевые слова: конкурентный статус; конкурентные преимущества; эффективность; регион; аграрный сектор экономики.

V. Yu Medvid,

Doctor of Sciences (Economic),
Professor of Economics Chair
Sumy National Agrarian University
Gerasim Kondratiev Str., 160, Sumy, Ukraine, 40000
e-mail: viktoriya.medved.snau@gmail.com

I. E. Buzovska,

Master's Student

Sumy National Agrarian University

Gerasim Kondratiev Str., 160, Sumy, Ukraine, 40000

e-mail: irabuzovskaya@gmail.com

METHODICAL APPROACH FOR ASSESSING THE COMPETITIVE STATUS AND THE DETERMINATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF UKRAINIAN AGRARIAN SECTOR

The purpose of this study is an attempt to improve the methodological approach to assessing the competitive status of the agricultural sector of the economy of the regions of Ukraine in the context of globalization of the economic environment. On the basis of the results to make the rating and construction of a matrix of leaders and outsiders of the regional agricultural sector.

The methodology of the research is based on the fundamental positions of economic theory, state regulation of the economy, the theory of agrarian relations, the laws of dialectics, the historical approach to the phenomena of the transformational economy, and scientific works on ensuring the competitiveness of the agrarian sector of the economy. During the study, the following methods were used: statistical (to analyze the dynamic indicators of the competitive status of the agricultural sector of the economy of the regions of Ukraine); elimination (to determine the influence of certain factors on the formation of competitive advantages of the agricultural sector of the economy of the regions of Ukraine). The information base of the research was information and analytical bulletins, economic and socio-political reviews, information materials of international organizations. The information base is processed on the basis of information technologies: MS Word, MS Excel.

Proposals for a competitive approach to the formation of an adapted mechanism to improve the efficiency and investment support for the development of the agricultural sector of Ukraine, taking into account the globalization challenges included in the final annotated report on the research work of the Sumy NAU. Implementation of the conclusions and proposals will contribute to the formation of effective mechanisms to ensure competitive advantages of the regions of Ukraine in order to improve or maintain its competitive potential and status.

The results of the study of analytical indicators that affect the achievement of competitive advantages allowed us to identify the regions - leaders and outsiders of the agricultural sector of the economy and to track trends in General and partial indicators. The results reflect the existing competitive advantages and disadvantages of individual regions. Thus, if we deduce the common denominator of relative indicators (chain indices) of the overall efficiency of using competitive advantages and determining the competitive status of the agricultural sector of the economy in the regional context, we can distinguish several groups of regions where it was the maximum or minimum for almost

the entire study period. In particular, the leaders include Vinnitsa, Volyn, Zhytomyr, Zaporizhya, Lviv, Odesa regions. The group of outsiders were Zakarpattya, Luhansk and Cherkasy regions in The group of leaders with the maximum value of the assessment of private indicators for almost the entire period (75% of values) include Chernivtsi, Vinnitsa, Ternopil and Kherson regions. To the outsiders got Dnipropetrovsk, Luhansk and Zakarpattya region. Thus, the analytical calculations allow to form a General idea of the effectiveness of the use of competitive advantages and determine the competitive status of the agricultural sector of the economy in the context of regions. As some regions become leaders then outsiders, which indicates the inefficient policy of the state to promote the competitiveness of the agricultural sector. Further research will be aimed at the formation of an effective mechanism for achieving competitive advantages, which can accommodate individual elements of organizational, stimulating, supporting and resulting influence, each of which has its own methods of achieving competitive advantages of the agricultural sector of the economy in the context of globalization.

Keywords: competitive status; competitive advantages; efficiency; region; agricultural sector of economy.

References

1. Porter, M. E. (2008). Konkurentna perevaha: Yak dosiahty vysokoho rezultatu i zabezpechyty yoho stiikist [Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance]. Moskva : Alpina Publisher. [in Russian].
2. Chorna, R. M. (2013). Produktyvniest pratsi u silskomu hospodarstvi yak osnovnyi chynnyk, shcho vyznachaie naukovo-tekhnichnyi prohres haluzi [Labor productivity in agriculture as the main factor that determines the scientific and technological progress of the industry]. *Ekonomichni nauky. – Economical Sciences*, Vol. 23, Pp. 126-133 [in Ukrainian].
3. Kolevatova, A. V. (2018). Suchasnyi stan zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy [The current state of attraction of foreign investments into the economy of Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – Global and national economic problems*, Vol. 22., Pp. 1080- 1084. [in Ukrainian].
4. Patyka, N. I. (2018). Inozemni investytsii v silskomu hospodarstvi Ukrainy: suchasnyi stan ta vplyv na yoho rozvytok [Foreign investment in agriculture in Ukraine: the current state and influence on its development]. *Investytsii : praktyka ta dosvid. – Investment : practice and experience*, Vol. 5, Pp. 26-31. [in Ukrainian].
5. Kvasko, A. V. (2017). Analiz metodiv otsinky konkurentospromozhnosti [Analysis of methods for assessing the competitiveness]. *Naukovi zapysky. – Scientific notes*, Vol. 1 (54), Pp. 111-118. [in Ukrainian].
6. Herasymenko, Yu. V. & Simonyk, L. S. (2018). Konkurentospromozhnist pidpriemstv APK: poniattia, mekhanizm upravlinnia ta metody otsinky [Competitiveness of agricultural enterprises: concept, management mechanism and evaluation methods]. *Molodyi vchenyi. – Young Scientist*, Vol. 11 (63), Pp. 1091-1094. [in Ukrainian].
7. Tarnavska, N. P. (2008). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Competitiveness management : theory, methodology, practice]. Ternopil : Economic thought. [in Ukrainian].

8. Semenova, L. Yu. (2011). Metodolohichni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Methodological approaches to assessing the competitiveness of agricultural enterprises]. Retrieved from <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/41.pdf> [in Ukrainian].
9. Zapototskyi, S. P. (2012). Rehionalna konkurentospromozhnist: suspilno-geohrafichni zasady formuvannia [Regional competitiveness: social and geographical basis of formation]. Kyiv : Business Media Consulting. [in Ukrainian].
10. Ekonomichna diialnist. Statystychnyi zbirnyk [Economic activity. Statistical Collection]. (2013-2017). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua. [in Ukrainian].
11. Ekonomichna diialnist. Statystychnyi zbirnyk [Economic activity. Statistical Collection]. (2013-2017). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua. [in Ukrainian].